

ВЛАДИМИР ПИШТАЛО

ЛУКЕ

ЊУЈОРК

Возач из Доминиканске Републике ме је возио низ авенију. Имао је седморо деце, нека у Њујорку, нека у Санто Домингу, нека у Шпанији.

– Браво.

– Нема браво – рекао је он. – Кад имаш тол’ко деце никад немаш пара.

Таксиста се смејао и кукао против прве жене која га је оставила.

– После ме је назвала и рекла: Хоћу да ти се вратим. Ти си бољи човек од оног. Одговорио сам: Кад би ти била последња жена на пустом острву, знаш шта бих радио? Ја бих отпливао.

Доминиканац је зашкрипао гумама пред хотелом Сохо, на некадашњој територији Бауери Бојса из „Банди Њујорка”. Руковали смо се. Он је подигао прст и изјавио како презире људе који се навуку на кокаин:

– Ја нећу да будем срећан десет минута. Ја хоћу да будем срећан цео живот.

На рецепцији ме је дочекала девојка са ореолом и крилима.

– Види, анђео – изненадио сам се, а онда сам схватио: у Њујорк сам стигао на Ноћ вештица. Људи су почели да се маскирају од јутра. Усред пословних одела на Бродвеју, угледао сам ђавола. Онда један вештичји шешир. Затим је усред гужве прошла црна млада у белој венчаници.

– То ти је Њујорк – поносно ми је рекла Данијела.

Био сам сумњичав:

– Можда је само маскирана у младу?

У Вашинијон сквер њарку, мама-вештица, лепог осмеха, личила је на Џули Ендруз. Ту су била и маскирана деца – духови. Правио сам инвентар костима: Ено типа прерушеног у каубоја. Ено гусара. Ено типа обученог као ортодоксни Јеврејин.

– Не. То јесте ортодоксни Јеврејин.

Како је поподне одмицало, све више ореола и рогова је штрчало над главама. Све више девојака је имало крила. Питао сам се шта осамнаестовековна перика ради у пицерији? У ресторану су вечерале две цуре-мачке, са исцртаним дрковима. Женска са полуцилиндром шетала је поред демона са по костуром у цепоу. Прошао је бели шешир и под њим полумаска месеца. Бар је рекламирао „Вече сводника и курви”. Два Арапина! Председник Буш! Бетмен се поздрављао са Џокером. Тип је дизао црну маску да би увукао дим цигарете. Ђаво је устао да пољуби девојку у *Peculiar bar*-у. Проврцкале су две цуре са светлוצавим перикама. Кретње њихових бедара су одражавале силу која даје покрет звездама и планетама.

Певушио сам песму Фетса Волера:

A little bit independent in your walk

A little bit independent in your talk

There's nothing like you in Paris or New York

You're awfully easy on the eyes

Као Бели зец из *Алисе* каснио сам на вечеру. Пожурио сам низ Пету авенију. Светлео је радиоактивни врх Емпајер стејт билдинга. Младић је летео на ролерскејту између кола као Хермес. Титрале су сијалице на гранама. Отворен хидрант се изливао на углу Двадесет девете и Пете улице. Пушили су се шахтови на улици. Ауто заустављен над шахтом изгледао је као да гори.

Је ли град надреалан?
Наравно да је надреалан.

Вашинијон сквер њарк

У првој хотелској соби, купатило се налазило у ормари, или је макар тако изгледало. Другу ноћ сам провео у хришћанском хотелу. У капели поред рецепције свирале су оргуље. Трећи хотел је био *Вашинијон Сквер Хојел*, на углу истоименог парка. Парк је некад био гробље за сиромашне и непознате. Тријумфалну капију пројектовао је архитекта Стенфорд Вајт, пријатељ Николе Тесле. Тесла је био на отварању тог лука 1896. године. Уметници су, током Првог светског рата, прогласили Вашингтон сквер за независну републику... У парку је владало индијанско лето. У средини, у плиткој кружној „арени” седела су деца, наркомани и студенти. Наступали су дрејкденсери. Тип у чизмама ишао је на рукама. Једноноги голуб је скакутао око споменика Гарибалдију. Пас је вукао Кинескињу, јурнувши за веверицом. Неко је свирао клавир у парку.

Продавац дроге ме је безгласним померањем уста питао: желим ли? Зажмурио сам: Не! Сетио сам се црне девојке у уфлеканој тренерци, која ми је пришла тог јутра. Поверљивим шапатам упитала је:

– Имаш ли нешто ситно? Гладна сам. Треба ми да купим хлеб.

Дао сам јој два долара:

– Ти ћеш да купиш доуп.

– Не – одговарала је неуверљиво.

Кад сам је по подне видео правила је знаке према пролазницима који су је избегавали. Раздрагано се смејала у небо.

Дошао сам на конференцију о етницитету на Њујоршком универзитету. Док сам говорио протрчао је миш.

У комплексу кампуса Њујоршког универзитета, налазило се место познато као *смеђа зграда*. Ту је 1911. избио пожар у фабрици текстила *Трианіл*. Газде су забравиле врата да спрече улаз агитаторима. Раднице су радиле закључане. Нису могле да побегну пред пожаром. Резултат је био сто четрдесет и шест мртвих. Највише младе раднице, Јеврејке, многе од њих веренице. Девојке су са спрата скакале пред ватром у смрт. Један туп удар, један живот мање. Најмлађа је имала четрнаест година.

Седео сам у кафеу *Ређио* где су долазили Гинзбург и Керуак. Вече у Вилицу је било лепо. У бару су скинули прозоре. На плочник су изнели кауч. Ту је у близини био онај кубански ресторан где сам се навукао на *Оришас* и студентски бар. Ту сам срео цуру која је прочитала целог Кнаусгора.

Кад би се палила светла око Вашингтон парка, сетио бих се стихова Црњанског:

Као око мртвца једној

Сијају око нашеј врши бедној

Фењери

Њујорк називају „градом који никад не спава”. То није сасвим тачно. Није пријатно гледати како се сунце гаси на врховима стаклених мегалита. Град се заноси у сан. Остају живе оне улице које остају живе. Остале се празне. Џин се спушта на колена и замире.

Пар пута сам спавао код Бебе код Грантовог споменика. Сусед јој је био стари лекар из Ариља.

Питао сам га:

– Чика Реља, кад сте одлучили да останете у Њујорку?

– Никад, сине.

Једном сам са Чарлијем Симићем шетао Менхетном. Улице су изгледале као заустављени ватромет. Упитао сам га:

– Бостон је основан са намером да буде хришћанска заједница боља него иједна раније, да буде *град на брду*. Али Њујорк није. Основали су га Холанђани у искључиво комерцијалне сврхе. Па ипак је пун срца и душе. Како то?

– Емигранти – одговорио је он. – Емигранти су је донели.

Плакајџи

Цура је држала крваву телесину. Испод девојке и одране лисице писало је: *Ово је осџајџак ваше дунде*. Два црно-бела боксера млатила су један другог. Неразумљив колаж између њих питао је: *Ко си џи?* Тип је односио крокодила са травњака. *Лоше сџвари се дешавају кад најусџиџе град*. Један постер у Ист Вилицу је показивао Бушову отворену главу. Писало је: *Празна Бојева Глава Нађена у Вашиџиџону*.

Исџорија

Открио га је Ђовани де Верацано па затим Хенри Хадсон. Био је Хамилтонов град. Најважнији догађај у историји Њујорка био је кад је канал Ири спојио Велика језера и Атлантук. Тада је постао најважнија лука Америке. Волт Витмен је рекао до 1840-их град је могао имати

једног бога и једног ђавола. После је постао превелик за то.

Ту су стизали бродови – мртвачки ковчези за време ирске Кромпирове глади.

Читав херојски Њујорк изашао је из Бруклинског моста.

Џулијус Хенри Маркс рођен је у соби над месаром на Источној 78. улици.

Гручо.

У српској цркви на Западној 25-ој улици венчала се Идит Вортон, пре него што је то постала српска црква.

Град се мењао. Нестала је шума електричних жица. Нестали су мртви коњи са улица. Нестале су пивске рупе где су се организовале борбе пацова и теријера. Нестали су илегални барови – „слепи тигрови” – који су служили пунч са вискијем, врућим румом, камфором, бензином и кокаином. Реформа тенамента – зграда за сиротињу – сводила се на реформу фасада. По четири породице су живеље у стану. Једна када је падала на петсто породица. У собама станари су шили, ролали цигаре, штавили коже. Држали су поред кревета бензин и терпентин.

Чуо се јецај италијанске опере и смех јидиш театра:

– *He's the third assistant to the guy who says yes to the boss. But when it comes to making love he gets a point across.*

У музеју емиграције на Елис ајленду су постављене бакелитне телефонске слушалице. Из слушалица људи су говорили о свом доласку у Њујорк:

– Плакала сам три дана – рекла је једна Италијанка.

Над Елис ајлендом још лебди њихова нада и туга. Трећина Америке је стигла кроз тај левак.

Са изложбом *Армори*, у Њујорк је стигла авангарда.

Дошла је Независна Република Вашингтон Сквер, Харлемска ренесанса *My Spanish Harlem Mona Lisa*.

Дошли су Битници и Крик.

Крик је одјекивао над Доњим Менхетном.

Let me fall through the window with confetti in my hair.

Вуди Аленов Њујорк пулсирао је Гершвиновом музиком.

У хотелу Челси Џенис Џоплин *gave a blowjob* Леонарду Коену. Код парка *Грамарси* шетао је Стинг у споту са Квентином Криспом и певао *Englishman in New York*.

То је град Њујоршких Лутки, Штиглица, Чарлса Симића, Џозефа Корнела и његових кутија и филмова.

Највећи део живота, Никола Тесла је био Њујорчанин. Док сам писао књигу о њему духовно сам живео у Њујорку. Тесла је одседао у хотелима као што су *Валдорф Асторија*, *Сент Реџис*, *Њујоркер*. Ишао је у Бруклин да слуша предавања Свами Вивекананде о будизму. У парку *Брајанџи* Тара Тинстин је пуцала на њега.

Деведесетих година прошлог века сам дошао у Готам или *Big Apple*. Бескућници су лежали на улици у картонским кутијама. У Ист вилицу Џуди ми је говорила:

– Немој да прелазиш улицу. Довде је безбедно.

Што криминалци нису могли да замуче господство своје и пређу улицу ако су хтели да ме убију?

Пенџхауси и мрави

Долазио сам са слушалицама, слушајући Монтевердија. Долазио сам аутобусом, авионом, *Acela Express*-ом, приградским возовима са Лонг ајленда, Асторије или долине Хадсона. Долазио сам својим волвом, који је мајстор паркирао у некој мрачној гаражи на спрат. Најчешће сам стизао „латино комбијем” из Вустера. Возач је застајао путем да се свађа и претио да се дије. Остављао нас је на

Вашингтон хајтсу. Тамо бих појео кубански сендвич и се-
дао у метро. Њујоршки метро је Албер Ками називао
Синг Сингом, а Хенри Милер мртвачницом. Излазио сам
поред Сентрал парка и шетао до места где је био споме-
ник Алиси у земљи чуда. Гледао сам пентхаусе у висини.
Питао сам себе шта бих радио кад бих имао ону горе тера-
су. И одговорио сам:

– Сео бих поред ограде и писао исту књигу коју сада
пишем.

Јео сам мраве и цврчке у мексичким ресторанима са
Данијелом и фуфу у нигеријском ресторану у Бруклину.
И био је онај баскијски ресторан код УН (јагњетина и ма-
ле јегуље и вина Алберди) и аустријски ресторан на Запа-
дној 11-ој улици и *Монтпраше* који су одавно затворили и
Casa Mono са мишелином на Ирвинг плејсу и грчки ресто-
ран у Асторији са ражњићима са лимуном. Тамо смо седе-
ли у посластичарни са чоколадним мишевима.

Украјински ресторани су били негде на почетку Друге
авеније. Недалеко су били и индијски. Тамо сам седео са
Ингом и Кеном.

На Кони ајленду сам јахао слона. Тамо је некад отво-
рен први луна парк. Мислио сам да то значи „под зашти-
том Луне.” А не значи. Луна се звала власникова сестра.
Живела је у Њу Џерзију.

Босанско-бразилски ресторан *Анабле басин* има нај-
лепши поглед на Менхетн. Са десне стране гледа на мост
Квинсборо.

На Неонском вулкану Тајмс сквера, проповедник ми
је објашњавао да су бели људи животиње. Гледао сам га у
очи.

Ишао сам кроз *Wall Street* у моменту кад нестаје сунца.

Обилазио сам продавнице мирисног дувана код станице *Гранд сенџрал*.

Спавао сам у *Њујоркери*.

Шетао сам под километрима кинеских натписа у Чајна Тауну.

Ишли смо бродом у Хобокен. Тамо смо пили шенди.

Седели смо на кровним терасама.

И у *Lillie's Victorian Establishment*.

Остајали до касно у бару *PJ Clarkes*. Марио би свако вече затворио бар са конобарима.

Шетали смо Хајлајн парком, направљеном на бившем уздигнутом возу. Изнад шеталишта је био хотел. Тамо су одседали егзибиционисти.

И магнолија је цветала у Дренкином дворишту.

На самом дну Менхетна, после представе један акробат је узвикнуо:

– Постоји само једна раса.

Други је отпевао:

– Људска раса.

Акробата је узвикнуо

– У овом граду постоје нормални људи.

Други је додао:

– Као ми.

– Њујорк је средњовековни град – говорио је Чарлс Симић. – Ту људи раде нешто што нико не ради. Свирају на тестери и гутају мале папагаје.

Дејвид Седарес је мислио да напусти Менхетн представља пораз. Чак и за бескућника.

Сећам се

Како нежно су падали капци уморних људи у метроу.
Како су циглене зграде одговарале на сунце.

Сенке градова

Можда је љубав према Менхетну маскирани страх, а моје знање – поза. Долазим. Опет долазим. Шетам дневно по двеста блокова. Рачунам да прелазим блок за минут и по. Зађем у наоко непознат кварт и сетим се: Овде сам седео са Бретоновом Нађом. Град је дом *дежа вија*. И пун је, других градова. Не мислим на *Малу Ишалију* и *Кинески град*, *Малу Грчку* у Асторији, *Малу Индију* у Квинсу и *Малу Одесу* на Брајтон Бичу. Мислим на нешто што је Њу-јорчанин рођен у Александрији, Андре Асиман, назвао *Сенке градова*.

– *Не моју да разумем или заволим Њујорк – признао је Асиман – ако не моју да ја учиним оледалом – назовиће њо ако хоћеће „мнемоничким корелатом” – других градова које сам знао или замишљао.*

Асимана је парк Страус на углу Бродвеја и Западне 106-те улице са, бронзаном нимфом, подсећао на друге градове. Вратићу се на ову тему.

Њујорк је посебно склон таквим „изливањима”.

Мало је тога што не можеш препознати у *Багдаду над мейроом*.

– *Долазим у Страус парк да се сећим Александрије... – објасно је Асиман – ... Александрије која не постоји, коју сам измислио или научио да култивираним у Риму или Паризу тако да су најпосле Париз и Рим, које налазим овде, сенка*

сенке Александрије... нешто што је вероватно више у мени него што је икад било извана...

Асиман је веровао да налазити аналогне градове и паралеле може бити урениције него наћи дом.

Сенке градова прате ме откад знам за себе. Нова места имају моћ да „откоче” слике претходних. На њујоршким угловима и сам препознајем „аналогне градове”. Угао улица Мулбери и Принс дозива у сећање Праг. Атмосфера Њујорка подсећа ме на Београд. Као Менхетн, Калемегдан је „острво” између две реке. Лети спаран. Зиме хладан. На оба места је морао да буде град.

– Зашто су овде сви тако безобразни? – пита ме Виктор, међу трептавим сијаличицама њујоршке Пете авеније.

– То ти је исто тако у Београду – одговорио сам. – Зато се ја овде осећам као код куће.

Умногостручење

Микенске и астечке маске претопљене су у трубе. Трубе су вриснуле. Град је дрхтао од енергије и испуштао велики ОМ.

Њујорк је град који те умногостручује.

Пропустио сам га кроз флипер својих асоцијација и био пропуштен кроз флипер његових улица.

Крајслерова палата и Флетајрон билдинг биле су ми сестре.

Волео сам несагледивост.

Уз плочник су стајали камионети. *El Jalapeno truck*. Шаварма. Кобасице. *Calexico Casbash*. Медитеранеан, сендвичи, переци. Бејгели. Пролазио сам продавнице алкохола, фармације, кофере који се продају на плочнику,

продавнице ципела, *empeños cash loans, unisex beauty* салоне, поврће, *mercados, tea magic*. Редове за нешто. Жуте таксије и лимузине.

Скот Фицджералд је рекао да Њујорк увек види као први пут, у обећању мистерије.

Џуна Барнс – да је једини град где ће тешко наћи типичног Американца.

Џоун Дидион да град оличава осећај потенцијалности.

Џејмс Болдвин да су сви други градови грешке.

Езра Паунд да је то квадрат за квадратом ватре урезан у етар.

Нема такве урбане ноћи као што је њујоршка.

There's perfume burning in the air

Bits of beauty everywhere

Shrapnel flying, soldier hit the dirt.

Када сам први пут дошао у Њујорк, пожелео дам да имам 10.000 тела и да јајем у 10.000 етничких ресторана.

Посматрање је акт присвајања.

Мостови и осветљени шиљци зграда.

Све те улице.

Сви ти призори. Сви ти прозори.

Моји су.

Моје су тенде пред улазима. Моји су униформисани дормени и светла у висини. Моје су пожарне степенице и

резервоари на крововима. Моји су сви они натписи у Чајна тауну. Моје су златне патке у изложима. Моји су продавци хот дога, сатова и мајица. Моји су забављачи на улицама. Мој је „римски форум” на улазу у Менхетн бриџ и црни полицајац који звижди. Моји су шиљци и сајле тог моста. Моје су зграде које се губе у диму. Мој је вртоглави Гугенхајм где сам једном видео бразилски олтар висок до крова. Мој је планетаријум у Музеју природне историје, где видиш свемир и изађеш као ошамућени микроб. Мој је храм Секмет у музеју Метрополитен и поглед на унутрашње двориште *MOME*. И сецесија у *Neue Galerie*. Моји су жилави црни дивови који играју кошарку иза жице на *West Houston Street*-у. Моји су читачи тарота, пицерије, дилији и театри. Моја су лица човечанства и бескрајне цвећаре.

Дадо Ђурић је говорио о алфабету који је измислио, али га не разуме. Можда је тако са алфабетом градова. Хенри Милер је рекао: *Пошћуно одбацићии сав разум, сву инћелићенићију, сву доброћиу и све одзире и дрбљачићии као изћубљен дабун.*

Узбудљивије од Бродвеја и *off*-Бродвеја било је гледање људи на улици.

– Дај ми те представе – рекао је Волт Витмен. – Дај ми улице Менхетна.

Претварао сам се у вртлог.

Постојала је и друга страна.

Град ми је давао енергију али је могао и да ми је одузме.

Могао је да ме ухвати за грло самоћом. Могао је да отвори хоперовску пустош. То се дешавало многим људима. Мој друг Бране који живи у Њујорку је рекао:

– Волео бих да ме неко ошамари. Само да ме дотакне.

ХЕЛСИНКИ

– Проближавамо се Хелсинкију – рекао је пилот.
– Поларна светлост је видљива са обе стране авиона.

Нисам видео ништа.

Поларна светлост се ретко јавља у Хелсинкију. Ауро-ра бореалис настаје као резултат интеракције соларних честица са молекулима гаса високо у атмосфери где је магнетно поље најјаче. Једна финска студија тврди да поларна светлост производи звук. То је слаб звиждећи звук валовите нарави. Описују га као једва чујно пуцкетање, слично горућој трави. Ја га замишљам као песме китова. Чуо сам те вибрације на снимку. Стварно личи на песме китова.

Прошао сам кроз бездушну лепоту хелсиншког аеродрома. У тоалету су цвркутале снимљене птице.

Сачекао ме је возач. Браве су биле окружене плавим светлом.

– Која су ово кола? – упитао сам.

– *Mercedes EQS* – одговорио је. – Потпуно електричан.

Трамваји су били стари што је знак доброг укуса. Град се испразнио у десет.

– Знате ли име мог хотела?

– Сада сте у Финској – рекао ми је. – Нема потребе да бринете.

Врата хотела *Соло Соко* су се отворила према мени.

Хотелска соба је била пародија интимности, мој универзални дом. Брошуре су објашњавале шта овде могу да урадим за један дан. Могу да одем у Талин. Лепо, али онда не бих видео Хелсинки.

– Шта ћу ја у овом граду да једем?

Није свануло у шест. У седам ни трака светла. Свануло је у осам.

На доручку је било двоје мршавих Африканаца и жена округлих очију. Доручковао сам оне њихове ражене хлебове и салату од туне и чај. Није ми се излазило. Јутро је личило на смак света. Ваздух је био боје кромпира. Утоплио сам се. Горело је светло иако је био дан. Овако су изгледала сарајевска јутра када сам био мали.

Жена на рецепцији се осмехнула:

– Баш добро што је време лепо. Можете да шетате.

Могло је да буде и смрзнуто и кишно.

– Све ти је то релативно, мој Алберте.

Мало ме је угрејао чај. Изашао сам у угљени сумрак који називају јутро. Отишао сам до Катедрале. Звезде су красиле њене куполе. Унутрашњост је била гола. Скулптуре су представљале Лутера, Меланктона и Агриколу.

Водич је кинеској групи причао на енглеском.

– Оно тамо су градили Швеђани – рекао је. – Оно Руси.

Осетио сам искру на усни.

Киша је лебдела у ваздуху.

– Овде је снимљен велики број сцена за филм *Доктор Живајо* – наставио је водич. – Јер је било тешко добити совјетску визу.

Са две стране су биле две класицистичке куће. Преко кровова се видео велики брод. Степенице су силазиле према тргу и споменику Александру II.

Класицистички трг и зграде око њега градио је Карл Лудвиг Енгел, немачки архитекта. Осећао сам гранит под ногама. Мокро и хладно је било јутро. Овај део града је

подсећао на Санкт Петербург. У *Пиштер* су били заљубљени Достојевски, Ахматова, Вагинов и Бродски.

Сишао сам до споменика Александру II, који је ослободио кметове, реформисао судство и продао Аљаску. Пред царем је стајала жена, огрнута капом од медвеђе главе. Иста таква девојка са медвеђом кожом је представљена на пиједесталу споменика Јохана Лудвига Рунберга у парку Еспланада. Та лепа шаманка је симболисала Финску.

У финској митологији, Отсо, медвед је свети краљ животиња. Скулптура медведа се налазила и на Финском националном театру и на згради осигурања *Похјола*, названој по митској земљи из *Калевале*.

– Не зови медведа – рекла ми је Урпу. – Јер би те могао чути.

Волим нове градове. Фасцинација падне на мене. Дрхтурим као заљубљен човек. Жедно грабим непознато и претварам га у познато кроз нешто што је комбинација учења и неспоразума.

Нисам помислио да су ђубретари и скејтбордови део историје.

И касе на ручицу.

И цубокси.

И стрипови.

И флипери.

Свет кога се сећам.

Била је ту једна радничка соба са болним јеленима на зиду. То ме је дирнуло.

То сам доживео у музеју града.

Искре кише су опет падале на усну.

– Видео си Хелсинки у свем његовом сивилу – рекла ми је Урпу.

Успенска црква личила је на планину цигле. И личила је на грчку гимназију на Фанару у Истанбулу. На њој су били торњеви са златним куполама и крстовима. Унутрашњост – сивкаста. Сијао је олтар и пар упаљених свећа. Скинуо сам капу и поседео. Леп је био поглед са платоа на канал. Ваздух – електричан. Искрила је киша. Сишао сам до воде кроз парк. Тамо се нешто градило.

У луци, младић је хтео да причамо о Исусу Христу.

– То је дуг разговор – одговорио сам. – А ово је мој први дан у Хелсинкију.

Обишао сам железничку станицу. Њени торњеви су личили на гранате. Изградио ју је Eliel Saarinen. Артур Рембо је написао:

И хоџел 'Силендиг' би њодигиунџи у хаосу лега и њоларне ноћи.

Улаз у станицу су чували камени дивови. Држали су лампе. Личили су на статуе у сарајевској главној улици, пред банком. За време короне каменим дивовима су ставили маске. Ресторан *Оливиа* у станици био је пун светла. Станица је крила тајну собу направљену за императора. У Првом светском рату ту се налазила мртвачница. Године 1926. кочнице су отказале и локомотива је пробила зид.

То ми је постала најдража зграда у граду.

Поред станице се дизало Финско национално позориште. Под дрветом је стајао споменик Алексису Кивију.

Киви је био леп. Меланхоличан. Он је написао први важан роман на финском 1870. године. Роман се звао *Седморо браће*. Писао га је десет година. Прича о Кивију је личила на судбину Владислава Петковића Диса.

Седморица браће били су побуњеници против попа и учитеља, мало будаласти, али вредни и храбри. Пили су пиво и рвали се. Ловили су медведе да би их јели. Проливали су и медвеђу и своју крв. Ране су мазали машћу, скуваном од ракије, соли, пушчаног праха и сумпора и премазивали их златножутим катраном.

Критичар Август Алквист је написао да је роман смешан и да представља мрљу на финској књижевности. За Кивија то је било непреболно. Разболео се од тифоидне грознице. Алкохолизам није помогао. Уследио је делиријум. Примљен у психијатријску болницу. Умро у 38-ој години.

Јан Сибелијус је приметио да не зна ниједан споменик критичару.

Кивијев рођендан, 10. октобра, се слави као Дан финске књижевности.

Ресторан *Karveli* на почетку Еспланаде личио ми је на стаклену башту. Тамо су свраћали боџи из 1910. У том ресторану сам слушао мелодију финског језика. Она је била лелујава, као код мађарског, са јаким „р”. Јео сам чорбу од лососа. Вијетнамка са дететом је дремала на столу до прозора. Данијела је сутерисала да пробам месо ирваса. Она је удата за Финца, кога је упознала у Индији.

Већ су китили град за Божић.

– Дуго ће оставити светла – рекла је Данијела. – Знају да ће зима бити дуга.

Исак Бабељ је описао платинасти бљесак финске зиме.

Лето је овде стидљиво и блиставо.

Гледао сам скулптуре на Еспланади.

Ту су били дечак и риба. Сирена и сиренче. Песник Рунеберг. Две наге девојке, једна окренута према мени, друга обрнуто.

После ме је Милош возио по Хелсинкију. Дан се гасио у четири. Возили смо се кроз *арти нуво* четврти које је сумрак скривао. Магла се вила у ваздуху и на земљи. Возили смо се поред вилинских острва. Сауне су смештене поред воде. Људи су излазили у купаћим гаћама. Скакали су у море. У току дана море је било жуто. Сад се смрачило. Блистала је лука. Чекао је брод за Шведску.

Сутрадан сам ушао у Националну библиотеку.

Скинуо сам капу и оставио руксак у сеф. Прошли смо кроз двоја стаклена врата. Библиотека се састојала од класицистичког дела (последњи рад архитекте Карла Лудвига Енгела) и сецесијског округлог дела. У овој библиотеци је највећа колекција руске литературе из 19. века ван Русије. Јужнословенски део је доста сиромашан.

У средишњем делу дижу се бели и златни стубови, над њима је елипса са круговима који се смањују. На зиду су симболи: лабуд, сова, орао и певац. Учењак треба да буде снажан, mudar, креативан и чист. Није ми било најјасније шта је певац? Ваљда он први налази јутро.

У библиотеци сам одслушао пар предавања.

Missale Abboense је била прва књига која је наручена за Финску 1488. Прва штампарија је основана 1642. Академија у Туркуу основана је 1640. Прве новине изашле су

1771. Било која стара фотографија може се ставити у контекст историје Хелсинкија. Једна четвртина људи који раде за библиотеку су компјутерски стручњаци. Домаћини су ме повели да ручамо у ресторану са погледом на катедралу и трг. Јели смо чорбу од лососа са млеком и мирођијом. Сто је постављен у прозор. Пред нама је подизао руку Александар II. Пролазио је жути трамвај. Рекли су ми да су најбројније мањине у Финској руска и естонска. Откопао сам капут испод гомиле на чивилуку. Вратили смо се у библиотеку. Сликали смо се под портретима у директоровој канцеларији.

После Националне библиотеке сам отишао у градску. Она се звала *Oodi*. Личила је на златни брод. Она је једна од најмодернијих на свету.

Питао сам како се зову три робота који разносе књиге у библиотеци.

Они се зову

Веера, Таиу и Поиу.

Нешто као Раја, Влаја и Гаја.

Овде грађани могу да изнајме инструменте и студио и да сниме песму, могу да штампају мајице и текстил, да раде с 3Д штампачем.

У библиотеци *Oodi* сам видео сликовнице на финском, шведском и свама језицима. Четвртасти роботи су разносили књиге. У једном делу су паркирана дечија колица. Дрвеће које говори је шапутало деци. Прозоре је запрашио непостојећи снег. И под и простор су били повијени на обе стране. Повели су ме на други крај у стрму тачку која се зове Титаник.

Ту су фински клинци одбили да се склоне председнику Исланда. Рекли су:

– Ми смо први дошли.

Градске власти су питале јавност коме је намењена ова библиотека. Одговори, исписани на кружним степеницама, подсећали су на песму.

Библиотека *Oodi* је изграђена за:

*Сиранице, Лузере, Астирална Бића,
Инйроверйне, Сирочад, Самоудице,
Ленчује, Хладно-Сензийивне,
Мрйве, Ноћне Сове,
Школску Децу, Криве, Сийдљиве,
Рођаке, Чобане, Сийуденйе,
Несхваћене, Невидљиве.*

Ступио сам у музеј савремене уметности *Kiasma*. Из замрачене галерије изашло је десет мајки са бедама. Помислио сам да је то изложба која одражава пренатално-бајковити свет, који бебе могу препознати. И био сам у праву. У изложбеном простору су летеле сенке крилатих девојчица и вештица и човек са цигаром. Цигара је пулсирала као звезда. Нешто змијасто је титрало. Сенке су прелазиле свуда.

Уметница, Лап-Си Лам, била је Кинескиња. На такмичењу за награду *Ars Fennica* је представљала Шведску.

Позориште сенки је дошло из Кине у Европу половином 18. века. Његово француско име је *ombres chinoises*, кинеске сенке.

Изложба се звала *Приче из йромењеној мора*.